

ných časopisech. Nadto má tato diskuse tak zásadní ráz v polském ideologickém životě, že je nazývána reprezentační diskusí (pokud jde o složení a odbornost diskutujících), diskusí nejživější, kontraverzní, plodnou a vážnou, protože se v ní střetly názory velmi odchylné i pokud jde o Schaffovu knihu, i pokud jde všeobecně o problémy zde rozvíjené.

Uvedeme aspoň krátce hlavní kritické hlasy a Schaffovu závěrečnou odpověď. Andrzej Werblan kladně oceňuje, že kniha je věnována důležité problematice socialistického humanismu. Tyto problémy jsou předmětem živé diskuse v levicových střediscích celého světa, bylo by však přílišným zjednodušením vidět v této skutečnosti jen intelektuální reakci na antihumanistické a antisocialistické zjevy období tzv. kultu osobnosti. Je to spíše důsledek skutečnosti, že socialismus v SSSR i evropských lidově demokratických státech dospěl do takového stadia rozvoje (po splnění základních úkolů socialistické přestavby společnosti, rozmachu industrializace atd.), že může přistoupit ke společenské realizaci svého nejlubšího obsahu a smyslu. „Humanismus je totiž ona základna, na níž musíme vyhrát zápas proti buržoazní ideologii.“ Schaffově knize pak tento kritik speciálně vytýká, že příliš rozšiřuje pojem odcizení i na socialistické zřízení, zejména pokud jde o formu vlády. — Nesoudím (říká Werblan), že by naše socialistická demokracie byla dostatečně dotvořená a vyzrálá. Každá z dosavadních společenských formací potřebovala několik pokolení, aby vytvořila svou vlastní formu demokracie pro vládnoucí třídu. V socialismu jde o obtížnější úkol, o vytvoření demokracie pro celou společnost. Jsme svědky a účastníky krystalizace procesu vytváření forem této demokracie a jejího mechanismu. Úkolem společenských věd musí být napomáhat tomuto procesu, a ne abstraktně uvažovat o úloze vlády v procesu odcizení.

J. Wiater upozorňuje na makrosociologickou analýzu Schaffovy knihy i na pojetí nových problémů, které jsou spojeny se soudobým ideologickým zápasem i rozvojem socialismu: oceňuje poznávací hodnotu knihy, která využívá celé marxistické literatury. — Rovněž St. Żółkiewski oceňuje, že Schaffova práce obohacuje problematiku společenských věd. „Ještě před deseti, pěti léty (pokračuje) nediskutovali bychom tak svobodně o odcizení; to je diskuse úplně nová, svěží, kterou umožňuje právě tato kniha.“ Konkrétně jí však vytýká, že nevyužila četných empirických prací, které se zabývají soudobou kulturou Polska. — Další z diskutujících, M. Pohorille, také uznává přínos knihy pro nové pojetí socialistického humanismu, ale odmítá její metodologický postup, který neodpovídá vědeckým požadavkům, a přesunuje akcent na odlehle a okrajové zjevy skutečnosti. — Také A. Starewicz kladně oceňuje, že Schaff vystoupil s problematikou marxistického humanismu. Avšak kriticky hodnotí onu část autorovy analýzy, která váže problematiku individua s atomovým ohrožením celé lidské existence, s postupem tech-

niky, s industrializací a urbanizací. Názor o vlivu těchto procesů na pocit osamocení člověka, popření osobnosti automatizací společnosti, pokládá za libovolnou konstrukci či ohlas existencialismu. Podle názoru A. Schaffa (pokračuje kritik) „dějiny lidstva nejsou historií třídních bojů, ale historií odcizení lidského individua, odcizení, s nímž je boj beznadějný, protože se nedá vyhrát, protože toto osamocení a odcizení nezanikne ani v socialismu, ani v komunismu, ale zmizí až s lidským rodem“. Starewicz dále odmítá Schaffovo pojetí odcizení jako kategorie klasifikace vztahů mezi individuem a společností, pochybuje o správnosti dalšího názoru Schaffova, totiž o vzníkání privilegované vrstvy vládnoucí elity, a uzavírá svou kritiku výtkou, že autor nevidí hlavní frontu boje — s filosofií a ideologií buržoazní.

V odpovědi na tyto a další kritiky Schaff obhajuje centrální motiv své knihy, humanistickou interpretaci marxismu a její význam pro ideologický zápas. „Měl jsem původně v úmyslu (pokračuje Schaff) napsat srovnávací studii »Marxismus, personalismus, existencialismus a koncepce lidského individua«. Ukázalo se však, že nemohu takovou studii napsat, protože je nedostatek materiálu pro charakteristiku názorů — marxismu. Tento stav věci, který je možno lehce zjistit v literatuře předmětu, přinutil mne zkoncentrovat se na pozitivní výklad o názorech marxismu na tuto otázku.“ Schaff se dále brání proti výtkám individualismu a subjektivismu, hájí své názory o odcizení tím, že jeho kniha „mobilizuje do boje proti pocitu osamocení, do boje pochopeného jako proces překonávání jednotlivých forem odcizení“. V závěru pak děkuje organizátorům diskuse i kritikům své knihy, protože „výměna názorů byla plodná a užitečná i pro autora knihy“.

Václav Osvald

Čtyřměsíční studijní zájezdy do USA

pro sociální pracovníky a vedoucí organizací mládeže pořádá od roku 1956 každoročně CIP (Council of International Programs). Letos se této akci zúčastní přibližně 180 pracovníků z 50 různých zemí světa. Každý si hradí ze svých prostředků nebo ze stipendia své země cestovní výlohy. Po dobu pobytu v USA jim poskytuje celé zaopatrění a příspěvky na drobné výlohy CIP, která sdržuje na sto různých organizací a institucí. Po krátkém pobytu v New Yorku jsou účastníci rozděleni do pěti skupin a rozesláni do měst: Chicago, Cleveland, Minneapolis, St. Paul, Philadelphia a San Francisco. Prvých sedm týdnů navštěvují universitní přednášky. Dalších deset týdnů je věnováno praktickému zaškolení ve výchovném zařízení, které si zvolí. Jsou tam přijati jako placení pracovníci na plný úvazek. Mezi pracovišti jsou zvláště jmenována zařízení pro duševně postiženou mládež, pro tělesně vadné, smyslově postižené, nápravná výchovná zařízení pro mladistvé provinilce, dětské léčebny, nemoc-

nice, prázdninové tábory a mládežnické organizace. Přijímají se jen účastníci ve věku 23—40 let, ovládající plynně slovem i písmem angličtinu. Požaduje se, aby to byli lidé, kteří bezprostředně přímo mezi mládeží pracují, a nikoliv jen administrativní nebo dozorčí síly. Nejzajímavější na celé věci je to, že USA má kritický nedostatek sociálních pracovníků a odborníků pro práci mezi postiženou mládeží. V Anglii se už dnes ozý-

vají kritické hlasy proti této a jiným akcím, které odčerpávají z Británie i z jiných států odborníky do USA, protože dosti je těch, kteří se dávají zlákat výhodnějším materiálním zaopatřením k trvalému pobytu v USA. Americká vláda tyto akce podporuje, neboť import odborníků vyjde mnohem levněji nežli obtížné získávání a nákladné zaškolování domácích sil.

Bohuslav Kovář